

ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ: ΦΥΛΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

Προβληματισμοί με άφορμή ένα συνέδριο

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Στὸ τεῦχος τοῦ Μαΐου 2000 («Ἐφημέριος» 22-24) εἶχαμε ἀναγγεῖλει τὸ 15ο Συνέδριο τοῦ «Διεθνoῦς Συνδέσμου Ἱατροψυχολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν Μελετῶν» ποῦ ἔγινε μὲ πολλή ἐπιτυχία στὸ Buenos Aires 5 μὲ 9 Σεπτεμβρίου τοῦ 2001 μὲ θέμα: *Ταυτότητα καὶ θρησκευτικὸ γεγονός*. Εἶχαμε ἀναφερθεῖ ἐκτενῶς στὴν προβληματικὴ του καὶ στὰ ζητήματα ποῦ τίθενται σήμερα. Ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχή τῶν Βαλκανίων ἀντιμετωπίζονται μὲ πολλοὺς τρόπους ἡ σχέση θρησκείας καὶ ἀτόμου καὶ τὰ προβλήματα ποῦ ἀνακύπτουν ἀπὸ τὸ ποιά στοιχεῖα πρέπει νὰ ἀναγράφονται στὸ Δελτίον Ταυτότητος.

Ὁ Διεθνῆς Σύνδεσμος ἀποφάσισε, ἐπειδὴ συνήθως δὲν ἐξαντλοῦνται αὐτὰ τὰ θέματα στὸ πλαίσιο ἐνὸς συνεδρίου, νὰ συνεχίσει τὴ συζήτηση ἐξειδικεύοντάς την καὶ ἀφιερώνοντας τὸ ἐπόμενο 16ο Συνέδριό του, ποῦ θὰ γίνεῖ στὴ Γρανάδα 3 μὲ 7 Σεπτεμβρίου τοῦ 2003, πάλι σὲ θέματα «ταυτότητας» ἰδιαίτερα στὴ σχέση τῶν φύλων (ἄνδρα - γυναῖκας, ἄρρενος - θήλειος) μὲ τὸ θρησκευτικὸ γεγονός. Γένος καὶ θρησκεία, κατὰ τὸ γένους ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ, θὰ εἶναι ὁ τίτλος του. Καταλαβαίνετε ὅτι τὸ ἀνοιγμα ἐνασχολήσεώς μας μὲ τέτοια θέματα εἶναι πολὺ εὐρὴ καὶ μόνο ἂν περιοριζόταν ἢ ἐξέτασθαι ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς θεολογίας. Πόσο μᾶλλον, ἂν πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸ θέμα καὶ ἀπὸ ἄλλες ὀπτικές γωνίες, ὅπως ἐκεῖνες τῶν ἐπισημῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν τεχνῶν.

Τὸ θέμα στὴν οὐσία του εἶναι ἀνθρωπολογικό. Ὑπάρχει μιὰ ἀνδρική καὶ μιὰ γυναικεία ψυχὴ; Μήπως οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν οὔτε καὶ ψυχὴ; Μὴ ξεχνᾶμε ὅτι σὲ σύνοδο τῆς Δύσεως ἡ καταφατικὴ ἀπάντηση κερδήθηκε μὲ μιὰ μόνο ψῆφο διαφορά. Ἄν εἶναι δυνατὸν τέτοια ζητήματα νὰ τίθενται σὲ ψηφοφορία! Καί, ὅμως, κοινωνικὲς καὶ πολιτισμικὲς βεβαιότητες καὶ τάσεις ἔχουν τὶς ἐπιπτώσεις τους στὴ διαμόρφωση ταυτίσεων, ταυτοποιήσεων καὶ ταυτοτήτων. Πιὸ θρησκευτικός, πιὸ ἀνοιχτός σὲ θέματα θρησκευτικότητος εἶναι ὁ ἄνδρας ἢ ἡ γυναῖκα; Ἡ ψυχολογικὴ προσέγγιση μπορεῖ νὰ μᾶς διαφωτίσει ὡς πρὸς τὴ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἐφήβου. Διαφοροποιοῦνται στὴ θρησκευτικὴ τους ἔκφραση τὰ κορίτσια ἀπὸ τὰ ἀγόρια; Ἄν εἶναι κοινὲς κάποιες ἐκδηλώσεις καὶ στάσεις ὑπάρχουν ἄλλες στὶς ὁποῖες διαφέρουν;

Τὰ θέματα τοῦ γένους, τοῦ φύλου μεταφέρονται καὶ στὴ σχέση μας πρὸς τὸν Θεό; Ἄν γενικὰ μιὰ ἀνδρική στάση εἶναι περισσότερο ἐνεργητικὴ σὲ σχέση μὲ τὴ γυναικεία στάση, ποῦ πιθανὸν εἶναι πιὸ παθητικὴ στὴ σχέση ἄνδρα - γυναῖκας, μιὰ ἀνδρική θρησκευτικὴ στάση στὴ σχέση μὲ τὸ Θεὸ γίνεται παθητικὴ; Ἡ στάση ἐνὸς μυστικοῦ θεολόγου εἶναι παθητικότερη ἀπὸ ἐκείνην ἐνὸς προφήτου; Πῶς ἐξηγεῖται ὅτι γυναῖκες χάριν ἀσκήσεως καὶ ὄχι ἀπὸ αἰρετικὴ διάθεση ντύνονταν ἀνδρικὰ ρούχα; Ἐξελάμβαναν στὴν κυριολεξία τῆς τὴν παύλειον προτροπὴν «εἰς

ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσίους δ', 13);

Ὁ Θεὸς πῶς ἐκλαμβάνεται; Ὡς ἀνὴρ, ὡς γυνή; Σὰν κάτι τὸ οὐδέτερο ἢ ἐμπεριέχει καὶ τὰ δύο στοιχεῖα, κάτι σὰν σύνθεση τοῦ animus καὶ τῆς anima; Μήπως, ὅμως, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἄνδρας καὶ γυναίκα, δὲν ἔχει κοινὰ στοιχεῖα ἢ καὶ τῶν δύο φύλων; Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἐρωτήματα δὲν εἶναι εὐκόλα νὰ ἀπαντηθοῦν. Οὔτε παρακάμπτονται μὲ τὸ νὰ μιλάμε γιὰ τὴν γυναίκα ὀνομάζοντάς την «ἡ ἄνθρωπος» οὔτε γιὰ νὰ ἀποστομώσουμε τοὺς «ἀνδροκράτες» ποὺ ὑποστηρίζουν τὴν ἀρρενωπότητα τοῦ θεοῦ ἢ τοὺς «ρατσιστές» ὀπαδοὺς μιᾶς λευκῆς (λευκοῦ χρώματος) θεότητας νὰ ἀποκρινόμαστε στὸ ἐρώτημα ποιὸς εἶναι ὁ Θεός (Who is Cod?) λέγοντας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καὶ γυναίκα καὶ μαύρη (She is black).

Καταλαβαίνετε ὅτι τέτοια σοβαρὰ ζητήματα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθοῦν μὲ εὐφυολογήματα. Δείχνουν, ὅμως, μιὰ κατάσταση πραγμάτων διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ὅπως δὲν εἶναι ἀπλὸ νὰ φθάσω σὲ μιὰ συνειδητὴ ταυτότητα ἀνδρική ἢ γυναικεία, νὰ πῶ, δηλαδή, μὲ σιγουριά ποιὸς εἶμαι, ὅταν μοῦ θέτουν τὸ ἐρώτημα «τίς εἶ», ἄνδρας ἢ γυναίκα, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ συνειδητοποίηση ἐπιτυγχάνεται μὲ πολὺ κόπο, μὲ ἀναζήτηση ἀνδρικών ἢ γυναικείων προτύπων καὶ διαδοχικὲς ταυτίσεις πρὸς ιδεώδεις εἰκόνες, ἔτσι καὶ τὸ νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ αὐθεντικὴ ἀνδρική ἢ γυναικεία θρησκευτικὴ στάση ἀπαιτεῖ κι αὐτὸ μιὰ ἀναζήτηση καὶ αὐθεντικὴ ἐκδήλωση τῶν ιδιοτήτων μας.

Ἡ ὅλη δημιουργία ἀνδρικών καὶ γυναικείων θεοτήτων στὴν Ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος μαρτυρεῖ αὐτὴ τὴν ἀνθρωπομορφικὴ ἀναζήτηση μιᾶς ἰσορροπῆς ἀσφάλειας καὶ ἐξασφάλισης σταθερῶν τύπων πρὸς μίμηση καὶ ἀποφυγὴ ἀποκλίσεων.

Τὶ νὰ σημαίνει ὅμως ἡ ὑπέρβαση τοῦ γένους, τοῦ φύλου ἢ τουλάχιστον τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὅπου «οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐγαμίζονται» (Ματθαίου κβ' 30); Σημαίνει κατάργηση τῶν φύλων, τοῦ φύλου, τοῦ γένους;

Τὸ «ἐμοὶ ἐποιήσατε» ἢ «οὐκ ἐποιήσατε» τοῦ εὐαγγελίου τῆς κρίσεως ποὺ ἀναφέρεται στὴν φιλόφρονη δράση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπο εἶναι ἤδη μιὰ ἀναγγελία αὐτῆς τῆς μέλλουσας κατάστασης γιὰτὶ πλησιάζεις τὸν ἄλλο ὄχι τόσο μὲ τὶς διαφοροποιήσεις τοῦ φύλου, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐκεῖνες τῆς φυλῆς ἢ τοῦ ἔθνους ἢ τῆς κοινωνικῆς κατάστασης, τὸν πλησιάζεις δηλαδή χωρὶς ἀξιολογικὲς διακρίσεις, κρίσεις ἢ κατακρίσεις. Μπορεῖ, βέβαια, τὸ ἐσχατολογικὸ ὄραμα νὰ μᾶς προοιδαίνει γιὰ τὴν τωρινή μας δράση; ἀλλὰ πρὸς τὸ παρόν, στὸ μεταξὺ, παίζουμε μὲ τοὺς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ ποὺ μᾶς ἐπιβάλλεται λόγω τῆς τωρινῆς μας κατάστασης. Κι αὐτὴ στὸ ἐρώτημα «τίς εἶ» εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀπαντήσῃ ἂν εἶμαι ἄνδρας ἢ γυναίκα. Θὰ λέγαμε ὅτι εἶναι τὸ «σύνθημα» γιὰ τὴν ἀναγνώριση. Γιὰ νὰ προχωρήσουμε ὅμως στὸ παιχνίδι χρειάζεται καὶ ἓνα «παρασύνθημα». Ἄνδρας ναί, γυναίκα ναί, θρησκευόμενος (-η) ναί ἢ ὄχι: Τὶ ἐπιπτώσεις θὰ ἔχει στὴν ἀνδρική ἢ τὴ γυναικεία φύση μου τὸ νὰ θρησκευῶ ἀλλὰ καὶ μὲ τί προϋποθέσεις ἔρχομαι ὡς ἄνδρας ἢ γυναίκα νὰ εἰσέλθω σὲ σχέση μὲ τὸ Θεό;

Θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ προσπαθῆσω νὰ δώσω ἀπαντήσεις ἢ νὰ θέσω ὅλα τὰ ἐρωτήματα ποὺ θὰ ἀπασχολήσουν ἓνα συνέδριο τόσο στὴν προετοιμασία του ὅσο καὶ στὴν ἐκτέλεσή του. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ πάρῃ τὰ ἐρωτήματα ποὺ θέτω σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο ὡς πρόσκληση καὶ πρόκληση γιὰ νὰ διερωτηθεῖ ὁ ἴδιος πάνω σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα. Ἄλλωστε, ὅποιαδήποτε ταυτότητα ἀπαιτεῖ μιὰ μεγάλη προσπάθεια. Ἀπαιτεῖ μιὰ ὀλόκληρη πλοκή. Καὶ βρισκόμαστε ἀκόμα νὰ μαθαίνουμε τὴν ἀλφαβήτα στὴν ἀναγνώριση τῶν γραμμάτων γιὰ νὰ συλλαβίσουμε στὴ συνέχεια τὶς λέξεις μας. Εἶναι σὰ νὰ πλέκουμε μόνοι μας γράμμα γράμμα τὸ «ἐργόχειρο» τῆς ἴδιας μας τῆς ζωῆς, τῆς ὑπάρξεώς μας, τοῦ εἶναι μας. Πολλὲς φορές εἴμαστε στὸ Ἄλφα. Ἀλλὰ ἀρχίζοντας μπορεῖ συλλαβίζοντας νὰ φτάσουμε καὶ στὸ Ὠμέγα...